

ש"אותיות ניקנות במסירה", שמסירת השטר, היא עצמה מהוה מעשה קנין על הקנאת מה שכתוב בתוכו, ואין צורך למעשה קנין נוסף.

ובן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר: הנותן מתנה לחברו, והחזיר לו את השטר של אותה מתנה, חזרה מתנתו לנותן, כי אותיות ניקנות במסירה.

וחכמים אומרים: נתינתו קיימת, לפי שאותיות אינן ניקנות במסירה, ולא זכה הנותן על ידי חזרת השטר בלבד אלא אם כן עשה קנין גמור או שכתב לו הלוקח שטר

מה שאין כן בשטר הלואה, אף אם יכתבו לו "חוקן מן האחריות שבו" לא יועיל, שאמנם הוא לא יוכל לגבות בו מהנכסים המשועבדים של הלואה שביד לקוחותיו, אך ממנו עצמו עדיין יוכל לגבות פעמיים.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף שטרי מקח וממכר אין כותבין ואפילו בלי אחריות, לפי שאנו חוששים שמא הוא מכר בחזרה את השדה למוכר ולא כתב לו שטר מכירה אחר אלא החזיר לו את אותו השטר שהוא טוען שאבד, ⁽²¹³⁾ ונתבאר להלן בגמרא, שרבן שמעון בן גמליאל סובר

קנין על השדה, אם כן, לא יוכל הלוקח להוציא ממנו את השדה שהרי למוכר יש ראייה שהוא החזיר לו את השטר לאחר מכן בתורת מכירה? ותירצו, שכל הטעם שהקונה צריך ראייה כי שמא הלה מסר לו את השטר בתורת פקדון, וזה שייך רק ביחס לאדם אחר ולא ביחס למוכר של אותה שדה שודאי לא יפקיד בידו את השטר פן יכחיש את כל המכירה והרי יש לו עדים שהשדה היתה שלו עד עתה.

עוד הקשו התוס', לרבן שמעון בן גמליאל, שכל מוכר שדה יוכל להזיק ללוקח על ידי שיכתוב מלכתחילה שני שטרות מכר על אותה שדה, ויתן אחד ללוקח, וימתין שלש ארבע שנים עד שהלוקח יאבד את השטר, ואז יוציא את השטר השני, ויטען שהלוקח מכר לו את השדה על ידי החזרת השטר, והלוקח לא יוכל לטעון שכתבת לעצמך כמה שטרות מלכתחילה, שהרי אין לו שטר בידו להוכיח את דבריו?

ותירצו, שחזקת שלש שנים עומדת במקום שטר, ויכול לטעון כל מה שהיה יכול לטעון אילו היה השטר בידו.

עוד הקשו, שעדיין יוכל המוכר להערים על

שנאמר בגמרא להלן [קעא א] שבשטר שאין בו אחריות אפשר לכתוב אפילו עשרה שטרות על שדה אחת, כי שם לכתחילה היה שטר שאין בו אחריות ולכן אין קפידי למוכר שיכתוב כמה שטרות שירצה, אבל אם לכתחילה כתב המוכר שטר עם אחריות לא היה דעתו אלא לכתוב שטר אחד ולא עשה את העדים לשלוחיו אלא על כתיבת שטר אחד בלבד, ואין הם יכולים לכתוב עוד שטר על דעת עצמם. ריטב"א.

213. ואם נכתוב לו שטר חדש יוכל להוציא על ידו את השדה מהמוכר, ולא יועיל למוכר מה שיש בידו את השטר הקודם [שנכתב באותו זמן של השטר החדש] כי הלוקח יאמר לו שלא אני החזרתי לך אותו אלא לכתחילה כתבת כמה שטרות לעצמך [שהרי כותבים שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו], ורק אחד מהם נתת לי. תוס' ד"ה אבל.

והקשו התוס' שם שלדברי האומר לקמן [קעג א] שלמאן דאמר אותיות נקנות במסירה צריך הקונה להביא ראייה שהשטר נמסר לו בתורת

חדש. (214)

אמר מר: אבל שטרי מקח וממכר כותבין, חוץ מאחריות שבו.

ודנה הגמרא: **מאי טעמא** אין כותבין גם את האחריות?

ומבאר הגמרא: **אמר רב ספרא:** לפי שאנו חוששים שמא בכלל לא אבד לו השטר, ואין כותבין שני שטרות על שדה אחת. ואם נכתוב לו שטר נוסף רגיל עם אחריות, נמצא שיהיו בידו שני שטרות בני אחריות.

והטעם שאין כותבין שני שטרות בני אחריות על אותה שדה, **דלמא אזיל בעל חוב טריף לה להאי**, שמא יבא בעל חובו של המוכר ויטרוף ממנו את השדה, ואזיל האי ומפיק חד, ואז הקונה שטרפו ממנו, יוציא את שטרו האחד, וטריף לקוחות, יטרוף על ידו שדה אחת מהלקוחות של המוכר שקנו אותה אחריו, שהרי יש לו אחריות על השדה שלו מהמוכר, ואמר **ליה לבעל חוב**, והוא יעשה קנוניא עם הבעל חוב שטרף ממנו, ויאמר לו: **שוף לי, דאי קום בה**. המתן עוד כמה שנים ותן לי בינתיים לעמוד בשופי

במקום השטר השני שהיה לו ואותו לא החזיר למוכר אלא אדרבה נאמר שהוא משקר ומעולם לא אבד לו שום שטר אלא הוא החזיר אותו למוכר? [וראה מהרש"א מדוע הקשו רק לפירוש זה].

ותירצו, שחוששים שבית דין יטעו לומר, שבודאי העדים החותמים על השטר ביררו את הענין ומצאו שנכון הוא שאבד לו השטר כדבריו.

214. ולכן סוברים חכמים שכותבים שטר מקח וממכר למי שאבד לו השטר, שממה נפשך אם הוא רק החזיר את שטרו למוכר הרי לא קנה על ידו את השדה בחזרה, ואם כתב לו שטר חדש עליו הרי לא יזיק כלום במה שנכתוב לו עתה שטר אחר שהרי בשטר הזה נכתוב את הזמן הראשון שהוא לפני הזמן של השטר החדש שמכר לו בחזרה את השדה כדלעיל בהערה 211.

ולשמא חזר ומכרו למוכר באותו יום שקנאו [ויטען שקנה ממנו שוב באותו יום על ידי השטר השני] אין לחשוש. תוס' ד"ה אבל.

הלוקח, שיכתוב שני שטרות, והאחד יתן לשמעון הלוקח, והשני יתן ללוי, ויעשה אתו קנוניא שיוציא את השטר רק לאחר שלש שנים, לאחר ששמעון כבר איבד את השטר, ואז לוי יטען ששמעון מכר לו את השדה על ידי שמסר לו את השטר [לפי המאן דאמר שבאותיות נקנות במסירה, אין צריך הקונה להביא ראיה]? ותירצו, שבאופן כזה כולי עלמא מודו שצריך הלוקח להביא ראיה.

עוד כתבו התוס', לפרש את דברי רבן שמעון בן גמליאל באופן אחר, שאם נכתוב שטר חדש במקום השטר שהוא טוען שאבד, יוכל הלוקח לטעון למוכר שאף שיש לך שטר ואתה טוען שאני החזרתי לך אותו כשמכרתי לך בחזרה את השדה, מכל מקום המכירה לא חלה הואיל ולא החזרתי לך אק שטר אחד מתוך השנים שהיו לי, וכדי שהמכירה תחול צריך להחזיר את כל השטרות.

והקשו לפירוש זה שאם כן, יש תקנה לכתוב לו שהשטר הזה הוא במקום השטר שאבד, וכאשר יוציא את המוכר את השטר הראשון שהוחזר לו לא נאמין ללוקח שהשטר שבידו הוא

ב. כשהוא מוצא אותן קרקעות, הוא ניגש לבית דין של אותה עיר, ומראה להם את השטר טירפא, והם מוסרים בידו את הקרקעות ההם, וכותבים לו "שטר אדרכתא", שהוא יכול לשלוט ולדרוך על נכסיו של הלוח לגבות את חובו מהם.

ג. לאחר מכן מעריכים בית דין את הקרקע ביחס לחוב, וכותבים לו "שטר שומא", שהוא קיבל את הקרקע כאילו היא שוה כך וכך [כדי שכאשר יהיה כסף ללוח, הוא יוכל לפדות אותה בחזרה לפי אותו השווי].

והאמר רב נחמן: כל שטר "טירפא" דלא כתיב ביה, שבית הדין לא כתבו בו "קרעניה לשטרא דמלוח", שקרענו את שטרו של המלוח, לאו טירפא הוא! כי אנו חוששים שמא הוא ילך לבית דין אחר עם השטר חוב הזה ויעשה עוד שטר טירפא.

וכל שטר "אדרכתא" דלא כתיב בה "קרעניה לטירפא", לאו אדרכתא הוא! שמא על ידי השטר טירפא הוא יעשה עוד שטר אדרכתא.

וכל שטר "שומא" דלא כתיב ביה "קרעניה לאדרכתא", לאו שומא הוא! שמא הוא יטרוף עוד שדות על ידי האדרכתא. (216)

בשדה שאתה מבקש לטרוף ממני עד שיתיישן הדבר. והדר, תא טירפן. ואז תבא שוב ותטרוף ממני את השדה. ומפיק אחרניא. ואז הוא יוציא את השטר השני שיש לו, והדר אזיל טריף לקוחות אחרניא, ויטרוף שוב, שדה נוספת, מלקוחותיו של המוכר שקנו את שדותיהם אחריו. (215)

ולכן אין כותבין בשטר השני אחריות, שאז אינו יכול לטרוף פעמיים מלקוחות המוכר.

ודנה הגמרא: וכיון דקרעניה לשטרא דמלוח, מאחר שבית הדין קורעים את שטר החוב של המלוח כשהוא טורף את השדה בפעם הראשונה, אם כן, במאי הדר טריף לה? איך הוא יטרוף שוב מהלוקח כאשר אין בידו שטר חוב?

ובי תימא דלא קרעניה, שמא תאמר שלא קרעו את השטר חוב בפעם הראשונה, אין זה יתכן, כי סדר גביית חוב כך הוא:

א. המלוח בא לבית הדין לתבוע את הלוח שיפרע לו את החוב. בית הדין מזמינים את הלוח לדין. ואם הוא אינו מגיע כותבים בית הדין למלוח "שטר טירפא", שזכותו לילך ולחפש אחר קרקעותיו של הלוח או אחר קרקעות שנקנו ממנו לאחר ההלואה כדי לממש את זכותו לגבות את החוב.

תירוף.

וביד רמה תירץ, שהלקוח עצמו מעונין שהבעל חוב יטרוף ממנו כדי שיוכל לעשות עמו קנוניא שיוכל לטרוף אחר כך פעמיים מהלקוחות שקנו אחריו.

216. כי האדרכתא היא באופן כללי על נכסיו

215. הקשה רבינו גרשום: איך יתכן שהבעל חוב יטרוף מהלקוח הראשון שהרי הוא יכול לטעון לו "הנחתי לך מקום" לגבות מהלקוח השני שקנה אחר?

ותירץ, שמדובר שהלוח עשה את השדה הזו "אפותיקי" למלוח שהוא יוכל לגבות ממנה ואפילו אם יש נכסים אחרים. וראה שם עוד

דינין. אם הוא יטרוף בבת אחת משני לקוחות, הוא מקומם עליו את שניהם, עד שהם יגלו את התרמית. (217)

ודנה הגמרא בדברי הברייא: מדוע צריך לכתוב בשטר השני "חוץ מאחריות שבו"? ולכתוב להאי שטרא מעליא, הלא אפשר לכתוב לזה שטוען שאבד שטרו, שטר גמור עם אחריות. ואם בגלל החשש שהוא יגבה פעמיים מהמוכר, הרי יש עצה לכך, ולכתוב תברא למוכר, נכתוב, במקביל, שובר למוכר, ויאמר בו "כל שטרי דיפקון על ארעא דא [כל שטרי המכר שיצאו על השדה הזאת] פסולין, לבר מן דיפוק בזמנא דא", מלבד השטר הזה שנכתב עתה בזמן פלוני במקום השטר שאבד. (218) ואם הלוקח יוציא את השטר האבוד, יציג לו המוכר את השובר שמבטל אותו!

ומבאר הגמרא: אמרוה רבנן קמיה דרב פפא, רבנן רצו לומר תירוץ על כך לפני רב פפא, ואמרי לה יש אומרים שהם רצו לומר את התירוץ קמיה דרב אשי: זאת אומרת, מכאן ראייה, שאין כותבין שובר! מלוח הטוען שאבד לו השטר, הפסיד את החוב, ואפילו אם הלוח מודה על ההלואה. ולא אומרים שהלוח ישלם את החוב והמלוה יכתוב לו שובר ששילם לו את החוב, כי אין

הרי שקורעים את שטרו של המלוה בשעה שהוא טרוף, וכיצד יתכן שיטרוף פעמיים?

ומבאר הגמרא: לא צריכא: דקאתי מבח אבהתיה. אין החשש מבעל חוב שמא יטרוף פעמיים, אלא שמא יבא אדם אל הלוקח ויטען על פי עדים שהשדה הזו היתה שייכת לאבותיו מאז ומעולם, והמוכר הוא שגזלה מאבותיו ומכרה לזה. ובית הדין יוציאו ממנו את השדה. והוא יחזור ויטרוף מהלקוחות של המוכר על סמך השטר האחד. ואז הוא יעשה את הקנוניא דלעיל עם הנגזל, שיתן לו לשבת עוד כמה שנים בשדה, ולאחר מכן יבא שוב עם עדים לטעון שהיא נגזלה מאבותיו ויוציאו אותה ממנו, ושוב יטרוף מהלקוחות על ידי השטר השני שבידו. ולכן אין כותבין שני שטרות על אותה שדה.

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא: ולמה ליה למימר ליה לבעל חוב, מדוע הקונה צריך לעשות קנוניא עם הבעל חוב [כלומר עם הנגזל] ולומר לו "שוף לי בהאי ארעא, ואיקום בה", שימתין לו כמה שנים! ? תיפוק ליה, דכיון דנקיט תרי שטרי, טריף והדר טריף. הרי הוא יכול מיד באותו יום לטרוף פעמיים, על ידי שני השטרות שבידו! ?

ומבאר הגמרא: אם כן, נפישו עליה בעלי

של הלוח ולא רק על קרקע זו.

218. רשב"ם. ובשיטה מקובצת כתב בשם תוספות שאי אפשר לכתוב זמן מאוחר מזמן השטר הקודם, שמא הלוקח מכר את השדה בחזרה למוכר ועתה יוציא את השטר הזה שזמנו מאוחר וכאילו חזר וקנאה ממנו [ראה הערה 211].

אלא הכוונה שיחתים עדים אחרים על השטר

217. שאם יטרוף משניהם בבת אחת הם יגלו שמכח קניה אחת של אותה קרקע הוא טרוף מהם פעמיים, אבל אם הוא יטרוף מהשני רק כעבור זמן, יחשבו שבינתיים הוא קנה את השדה פעם שניה. ר"י מיגש.